

APOSTOLICARVM
CONSTITVTIONVM
& Catholicæ doctrinæ
CLEMENS
ROMANI
LIBRI VIII.

FRANCISCO TVRRIANO Societatis Iesû interprete è Græcos
Cum eiusdem Scholiis & obseruationibus ipsius doctrinæ Catholicæ ad con-
firmanda dogmata orthodoxa contra hæreticos, & cum Explanatiõibus
apologeticis locorum obscuriorum.

Ad Ill^{mas} & R^{mas} D.S.R.E. Cardinalem SIRLETVM.

Accesserunt CANONES Concilij NICAENI LXXX. ex Arabico
in Latinum conuersi, &
Responfa NICOLAI I. ad consulta Bulgarorum.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij:
M. D. LXXVIII.

FRANCISCI TURRIANI

SOCIETATIS IESV PROOEMIUM, IN

LIBROS CLEMENTIS ROMANI DE CONSTITU-

tionibus Apostolorum & Catholica doctrina.

SÆPE mecum mirari solebam Illustr^{me}. & R^{me}. Do-
mine, quæ causa esset, cum alioqui apud omnes con-
staret (id quod, ex disciplina etiã Lutheri qui profecti
sunt, non omnes negant) multa sanctos Apostolos quæ
ad morum disciplinam & ad constitutiones rectè &
honestè omnia in ecclesia agendi pertinerent, sine scri-
pto tradidisse, tamen Clementem eiusmodi instituta, præcepta & leges
Ecclesiasticas collegisse, & vnde ad nos manassent, vt sciremus, litteris
mandasse, nulla ratione quibusdam suaderi posset. Atqui legunt Aposto-
lum Corinthiis præcepisse vt omnia honestè & secundum ordinem in
Ecclesia fierent, quod quidem aut non præcepisset, aut frustra, nisi con-
stitutiones honestatis & ordinis seruandi prius traditæ fuissent, memine-
runt etiã, quod eisdem Corinthiis idem Apostolus scripsit, Cætera cū ve-
nero disponam, & quod Tito, Reliqui te Crete, vt ea quæ desunt corrigas,
sicut & ego disposui tibi: Hæc inquam in Paulo legunt & eadem in sin-
gulos Apostolos cuncti orbis magistros cadere potuisse confitentur, vt
in præsentia scilicet disponderent, & constitueret, de quibus per epistolam
absentes non constituerent, sicut idem etiam Apostolus Thessalonicensi-
bus scripsit, inquit, Itaque stete & tenete traditiones, quas didicistis
sive per sermonem siue per epistolam nostram: Hæc, inquam, libenter isti
concedunt, sed vt Clemens Apostolicus auctor de iis quæ à sanctis Apo-
stolis disposita & constituta sine scripto essent, octo libros præsertim ius-
sus, & si hoc nihil interest, conscriberet, hoc inquam vt credant, vix possunt
in animum inducere. Ita fit, vt imprudentes & nolentes id ipsum dicant
& si non eadem mente, quod quidam ex Confessionistis, Nicolai Selne-
ceri ei nomen est, qui in Analecto suo, tractatu secundo, Nusquã, inquit,
certus liber extat qui contineat traditiones Apostolicas. Sed quod de
causa vnde hoc fieret, mecum, vt dixi, mirabar, ex sermone qui mihi cum
nonnullis istorum incidit, intellexi, non vnam esse, sed multiplicem. Alius
enim dicit, Si certum esset Constitutiones Apostolorum esse, quæ in his
libris Clementis Romani, eorum esse feruntur, planè sequi non minoris
auctoritatis esse hos libros, quàm epistolas Pauli & aliorum Apostolorum,
ac proinde in numero librorum Canonicorum habendos esse, vt si non
" 2   habeant

de Traditionibus

*Clemens Traditionum
apostolorum scriptor.*

de Traditionibus

APOSTOLICARVM CONSTITVTIONVM, ET CATHO-

LICÆ DOCTRINÆ CLEMENTIS ROMANI

liber primus, Francisco Turrano interprete è Græco,
cum eiusdem scholiis, & obseruationibus
ipsius doctrinæ Catholicæ.

LIBER PRIMVS DE LAICIS. †

APOSTOLI, & Presbyteri omnibus, qui ex gentibus in Do-
minum Iesum Christum credidistis, gratia vobis, & pax ab o-
mnipotente Deo per Dominum nostrum Iesum Christum in agni-
tione eius multiplicetur. Ecclesia Catholica, arbor à Deo sata, &
vinea eius electa, qui in veram Dei religionem credidistis, qui
fructum per fidem percipitis regnum eius sempiternum, qui eius
robur & spiritus sancti participationem tulistis, per Christum armati, & timo-
rem eius toto pectore amplexi, aspersiois pretiosi, & innocentis sanguinis Christi
participes, qui fiduciam accepistis appellandi patrem Deum omnipotentem; vos
dico coheredes, & consortes dilecti filij eius, audate sacram doctrinam, qui promissio-
ni eius ex ¹ precepto Saluatoris adheretis: doctrinam dico ipsius vocibus glo-
riosis consonam. Videte filij Dei, ut omnia ad obediendum Deo faciatis, & ut
Christo Deo nostro in omnibus placeatis: Si quis enim iniquitatem sectetur, &
contraria, atque est Dei voluntas, faciat, habebitur ille quidem à Deo tanquam
gentilis, legis violator.

* 1. En Apostolica doctrina, que non est Evangelica: Protestantiu estur, cum trahunt, euangelium ad se, ad se promissionem remissionis peccatorum per solam fidem sine conditione obedientie mandatorum, esse; hoc dicitur in legi, & euangelij tradit Lottius in 4. parte sui Catechismi perit sentiat hic Apostolica doctrina eos, qui Evangelio credunt, adherere dicte promissioni ex mandato Christi, nō dixit, adherere promissioni

propter mandatum, ut dicendum erat, si significare voluisset, adherendum esse promissioni, quia id Christus precepisset, scilicet promissioni adherere, sed dixit adherere promissioni ex mandato, ex mandato enim obedientia pendet lex, & virtus promissionis vis, inquit, ad vitam ingredi, serua mandata. Scilicet in Epist. ad Hebr. dicitur ex his, que passus est obedientia, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ, quibus amem factus est causa salutis æternæ, scilicet: obtemperantibus, illis, & non aliis salutem æternam promisit. Igitur Protestantes extra hanc promissionem sunt, quorum ministri, & doctores proprii tradunt, ut verum dicam, adherendum esse per fidem solam promissioni sine conditione obedientie.

ABSTINETE igitur ab omni auaritia, & iniustitia: scriptum est enim in lege, Non concupisces uxorem proximi tui, neque agrum eius, neque seruum eius, neque ancillam eius, neque bouem eius, neque subiugale eius, neque cetera proximi tui: quia omnis cupiditas horum à malo est. Nam qui uxorem, aut seruum vel ancillam proximi concupiuit, iam mente adulter, & fur est: & nisi poenitentiam egerit, damnatus est à Domino nostro Iesu Christo, per quem gloria Deo in sacula seculorum, Amen. At enim in euangelio repetens summam, & confirmans, ac complens decalogum legis, scriptum est, non adulterabis; ego autem dico vobis, id est ego (inquit) per Moysen in lege locutus sum, nunc verò idem ² ipse vobis edico, quicumque aspexerit uxorem proximi ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo; iudicatus est hic animo adulter, qui concupiuit. An qui bouem, aut asinum appetiuit, non cogitat furari, & sua facere, aut abigere? Quid verò?

CAP. I.
De auaritia.

* 2. En Apostolica doctrina, que doctrinam Catechismi trahit, cum tradit legem decalogi nō pertinere ad Evangelium, non quidem quod decalogus abrogatus sit, hoc enim rectè negat Lottius in suo Catechismo,

quia est lex, narrat hominis iustitia, sed quia, ut paulo ante dixi, dicam Evangelium ad se, ad se promissionem remissionis peccatorum sine vlla conditione obedientie perfectæ per solam fidem assentientem promissioni dicitur in Evangelio, qui credit in me, habet vitam æternam, unde illud, quod Dominus dixit illi lege peccato in Evangelio Lucæ, hoc fac, & viues, quod de lege decalogi dixit, peccato esse peccat Lottius, nisi dicitur illi fuisse, si hoc feceris sub lege scilicet Moysis, viues: in Evangelio autem inquit Lottius, Dominus promittit non istos, & accepit Deo per Christum, etiam si legi non sumus faciamus: at hic Apostolica doctrina testimonium præbet, legem decalogi non solum ad legem Moysi pertinere, sed ad Evangelium quoque; ex quo fit, ut non illi legi peccato à Christo dictum est, hoc fac, & viues, idem vniuersis fidelium in Evangelio dictum sit, hoc fac, & viues: id est, si hoc feceris, viues. Igitur qui hoc in Evangelio audire noluit, quæcumque enim Evangelium loquitur, ut, qui sunt sub Evangelio loquitur, consequens est, ut vitam non habeant, quam habere nolunt: quia obedientiam mandatorum negant ad iustitiam tanquam causam scilicet adiutoriam conducere, sed tractum tantum eius esse concedunt.

A
AGRUM

FRANCISCI TURRIANI

ANNOTATIONES,

VEL

EXPLANATIONES

DEFENSORIÆ

LOCORVM OBSCURIORVM IN LIBROS VIII.
Apostolicarum Constitutionum, & Catholicæ
doctrinæ CLEMENTIS ROMANI.

ANTVERPIÆ

Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXVII.

FRANCISCI TURRIANI PROOEMIUM IN CANONES

MAGNÆ SYNODI NICENÆ.

VISSE alios canones in magna Synodo Nicana editos præter xx. qui adhuc Græcè extant, quia Magdeburgenses in Centuria 4. c. 9. de Synodis negant, cæteris testimoniis, quæ sunt infinita, prætermittis, satis Africani episcopi testantur: illi enim nisi hoc certum, & exploratè cognitum habuissent, nunquam sic ad Bonifacium pontificem scripsissent, quia in nullo codice Græco eos reperire possent, desiderare se vehementer, ut ex Ecclesiis Orientis opera & studio ipsius Bonifacii sibi mitterentur, de reliquis canonibus loquebantur, xx. enim iam habebant à Cyrillo Alexandrino, & Attico Const. missos, & in conc. Carth. VI. recitados, cur autem xx. illi ubique serè & omni tempore seruati fuerint, reliqui verò minus, non potest alia esse causa, nisi sapissimè descriptos fuisse ob maiorem eorum in Ecclesiis usum, & necessitatem quàm reliquorum: quod facile intelligi potest, si quis omnes eos inter se cõferat. De numero autem testatur Athanasius in epist. ad Marcum pont. fuisse lxxx. qui postea consilio patrum conc. Nic. in lxx. sententias redacti fuerint, quod quidem ita facile fuit, ut lxx. sententias, quas Zepherinus scribit in epist. 1. à sanctis Apostolis constitutas esse, in lxxxv. Canones Apostolorum distribuere. Fuisse verò Nicanos Canones è Græco in Arabicum translatos, quia testes habere non possumus, tota res ad coniecturas, & signa, quibus Veritas illustrari solet, traducenda est. Coniecturæ autem capiendæ sunt à causis, à temporibus, à locis, à personis, à Canonibus ipsis. Quis enim cum ratione dubitare possit, quin Alexander archiepiscopus Alexandrinus, qui magna Synodo interfuit, illos ipsos Nicana Synodi Canones ex integro & incorrupto exemplari Græcè descriptos secum Alexandriam reuersus attulisset, & in ecclesia sua diligenter seruari curasset? Sed cum lingua Græca non esset prouinciis Alexandria, & Egypti, & Pentapolis vernacula, sed Arabica, quis rursus non indicet ad prouidum pastorem pertinuisse curare, ut Synodus Nicæna, quæ, ut beatus Athanasius ad Marcum pontif. scripsit, populus & clerus imbuebatur, in Arabicum sermonem conuerteretur? Qui enim loquitur lingua, semetipsum, inquit, ædificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei ædificat: Sciebat Alexander, quod Apost. ait, nunc autem fratres, si uenero ad uos linguis loquens, quid uobis prodero, nisi uobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina. Sic pont. Euan. uistius cum decretum de forma nuptiarum celebrandi ad Africanas ecclesias misit, quia uulgus non intelligebat Latinam linguam, curauit, ut litteræ suæ Latina in linguam Punicam transferrentur, quas litteras prophetarum, id est, interpretum uocauit. Sic enim in uetustis, & emendatis codicibus legitur prophetarum, & non præfectorum, ut aliàs à me notatū est. Et beatus Aug. eadem ratione cum uellet, ut sua cum Crispino Latina disputatio de rebaptizatis ab eo Mappaliensibus, ab illis ipsis Mappaliensibus, qui Latine nesciebant, intelligeretur, sic scripsit in epist. clxxiiij. Si uoluntate sua Mappalienses in tuam communionem transferunt, ambos nos audiat, ita ut scribantur quæ dicimus, & à nobis subscripta eis Punicè interpretentur. Hætenus Aug. Sed quomodo, dixerit quispiam, si Canones illi Nicæni ex eo tempore Arabico saltem seruati sunt, non potuit eos beatus Athanasius Alexandria reperire? Immo capitula Synodi Nicænæ cõbusta fuisse querebatur, & dolebat: At quis ignorat in reperendis libris siue ad delendum, siue ad seruandum casum esse? Si quia Arriani lxx. capitula Synodi Nicænæ cõbuserunt, ubique Canones Nicæni perierunt, neque xx. quos semper Græcè & Latine habuimus, & qui adhuc in omnibus ecclesiis extant, habere deheremus. Deinde quid interest, utrum hi Canones Arabici ab illis Græcis ab Alexandro ex Synodo allatis, an ab illis à Marco pont. ad Athanasium postea missis profecti sint? Immo quid interest, curasse Arabicam interpretationem è Græco Alexandrinum, qui

N I C O L A I P R I M I
R E S P O N S A A D C O N S V L -
T A B V L G A R O R V M .

AD consulta vestra non multa respondenda sunt, nec duximus per singula diutius immorari, qui Deo auctore non solū libris diuinæ legis, verū etiam & missos nostros idoneos, qui vos prout tēpus & ratio dictauerit, de singulis instruant, ad patriam vestram, & ad gloriosum Regem vestrum dilectum filium nostrum destinauimus, quibus & libros quos praxuidimus necessarios illis nūc esse, commisimus.

CAP. I. I G I T V R optimè ac laudabiliter in prima quæstionum vestrarum fronte Regem vestrum legem Christianam petere prohibetis, quæ si latius explicari tentatur, innumeri scribendi sunt libri: sed vt cōpendio, in quibus præcipuè constet, ostēdatur, sciendū est, quia in fide, & bonis operibus lex Christianorū subsistit. Nam fides prima est omnium virtutum in conuersatione credentiū. Vnde & prima die lux esse dicitur, cū a Deo fiat lux dictū fuisse describitur, id est, illuminatio credulitatis appareat. Siquidem & propter hanc Christus in terram descendit, opus autem bonum nihilominus à Christiano exigitur, quē admodum in lege nostra scriptum est, corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est: hæc est lex Christiana, hæc est, quam quisque legitimè custodiens omnino saluabitur.

CAP. II. I T A diligere debet homo eum qui se suscipit ex sacro fonte, sicut patrem, quinimo quanto præstantior est spiritus carne, quod illud spiritale est patrocipium, & secundum Deum adoptio, tanto magis spiritualis pater in omnibus est à spiritali filio diligendus. Marcus enim euangelista Petri discipulus, & ex sacro fuit eius baptisate filius, quem nisi dilexisset vt patrem, ei non in omnibus obediisset vt filius. nulla verò inter eos & filios eorum consanguinitas est, quoniam spiritus ea que sanguinis sunt, nescit, caro enim, secundū Apostolum, concupiscit aduersus spiritum: hæc enim inuicem aduersantur. Est tamen alia inter eos gratuita, & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritalis proximitas. Vnde inter eos non arbitramur esse quodlibet posse cōiugale connubiū, quandoquidē nec inter eos qui natura, & eos qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonium contrahi permittunt. Siquidem primus institutionum liber cū de nuptiis loqueretur, inter cætera, inter eas, inquit, personas, quæ parentum liberorūque locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem & filiam, vel auum & nepotem, vel matrem & filium, vel auiam & nepotem, & vsque ad infinitum, & si tales personæ inter se coierint, nefarias atque incestas nuptias contraxisse dicantur. & hæc adeo sunt, vt quamuis per adoptionem parentum, liberorūque loco sibi esse cœperint, non possint inter se matrimonio iungi. Itaque eam quæ mihi per adoptionem filia, aut neptis esse cœperit, non poterō vxorem ducere, & infra, si quis per adoptionem soror esse cœperit, quādiu quidē constat adoptio, sanè inter me & eā nuptiæ cōsistere nō possunt. Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit, quanto potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cælestē sacramentum regeneratio sancti spiritus vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is quem gratia diuina, quam quem humana voluntas, vt filius eius, vel frater meus esset, elegit, prudentiusque ab altera corporis commixtione secernimus, quoniam spiritus sanctus sua nos
charitæ